

K problematice zásahu do osobnostních práv v případech wrongful birth z pohledu aktuálního rozhodnutí Nejvyššího soud ČR

Tomáš Doležal

Rozhodnutí NS

- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.05. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2202/2021
- První rozhodnutí takto vysoké soudní instance o wrongful birth žalobě

Právní povaha možných nároků

- Majetková újma
 - náklady spojené s výchovou dítěte
- Nemajetková újma
 - újma na zdraví
 - zásah do osobnostních práv

Skutkový stav případu

- V roce 2014 žalobkyně podruhé otěhotněla. Těhotenství probíhalo bez komplikací, žalobkyně podstupovala pravidelné kontroly a vyšetření. V 8. týdnu těhotenství ji ošetřující gynekolog odeslal na tzv. I. trimestrální těhotenský screening, jehož účelem je stanovit riziko nejčastějších vývojových vad plodu, včetně Downova syndromu (trizomie 21). Žalobkyně tento screening podstoupila na gynekologicko-porodnické klinice žalované.
- Při zadávání údajů ze screeningu do softwaru vyšetřující lékařka nezdala řádně všechny potřebné údaje, a proto nebyly do výpočtu rizika nejčastějších vrozených vývojových vad plodu zahrnuty biochemické markery, přestože byly z odebraného vzorku krve žalobkyně zjištěny.
- Výsledek screeningu tak stanovil riziko Downova syndromu v hodnotě 1:1834 s celkovým závěrem screeningu I. trimestru jako negativní, přičemž při zahrnutí zjištěných hodnot biochemických markerů by hodnota výsledného rizika činila 1:172 (na pracovišti žalované hodnoceno jako střední riziko výskytu Downova syndromu plodu).

Skutkový stav případu

- Dne 28. 2. 2015 se žalobcům narodila dcera BBBB (pseudonym). Krátce po narození u ní byl diagnostikován Downův syndrom.
- Pokud by do provedeného screeningu žalobkyně b) byly zahrnuty zjištěné biochemické markery, a screening by byl tudíž správně vyhodnocen s výslednou hodnotou rizika 1:172, byla by žalobkyně informována o zvýšeném riziku výskytu Downova syndromu plodu, byla by odeslána na konzultaci ke genetikovi a bylo by jí jak lékaři žalované, tak jejím ošetřujícím gynekologem doporučeno další vyšetření.
- Žalobci tvrdili, že pokud by bylo zjištěno vyšší riziko Downova syndromu, podstoupili by další vyšetření a na základě výsledku by se pak rozhodli, přičemž s největší pravděpodobností by v takové situaci těhotenství ukončili.

Právní posouzení

3 základní okruhy:

- 1) Přípustnost žaloby
- 2) Vymezení nároků
- 3) Výše odškodnění

Přípustnost žaloby

- *„Český právní řád výslovnou právní úpravu takto vzniklé nemajetkové újmy neobsahuje a tuzemské soudnictví se dosud s tímto typem žalob v podstatě nesešlo. Proto se jeví jako užitečné nahlédnout do evropských jurisdikcí, které mohou být důležitým zdrojem inspirace.“ , NS sp. zn. 25 Cdo 2202/2021*
- „klasické žaloby „*wrongful birth*“ jsou ospravedlnitelné z některých etických pozic. Tyto etické pozice jsou pak v podstatě shodné s těmi, které povolují umělé přerušování těhotenství. V rámci právních úvah při aplikaci práva lze říci, že by bylo korektní, aby žalobní nároky z klasických žalob „*wrongful birth*“ byly přiznávány pouze v takovém případě, kdy státní, zákonodárství umožňuje vykonávat umělé přerušování těhotenství“ ; *Doležal, A., Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy, ČZPaB, 2013*

Nemajetková újma

„V souvislosti s uplatňováním nároku na odčinění nemajetkové újmy v případech wrongful birth se v zahraničí rozlišuje, do kterého konkrétního dílčího osobnostního práva bylo zasaženo.“, NS sp. zn. 25 Cdo 2202/2021

- Většina autorů se zabývá odškodňováním majetkové újmy – nemajetková újma tvoří standardně pouze minoritní část odškodnění
- „With respect to non-pecuniary harm, an established trend in European jurisprudence recognises claims by the parents of a child born after an unwanted conception (as in the case of a failed sterilisation or vasectomy), as well as by the parents who conceived a child normally but were tortiously prevented from terminating the foetus's life by abortion.“, *Baginska, Ewa. "Wrongful Birth and Non-Pecuniary Loss: Theories of Compensation." Journal of European Tort Law, vol. 1, no. 2, 2010, pp. 171-203.*
- Újma na zdraví za nechtěné těhotenství
- Újma za zásah do osobnostních práv (matky, rodičů?)
- Nejde o újmu za život „ The courts in Europe have universally enforced the idea that a child itself may not be considered as damage because, first and foremost, this would be contrary to its dignity.“, *Baginska, Ewa*

Zásah do osobnostních práv

- „reproductive torts“ – jejich podstatou je porušení možnosti „plánované reprodukce“
 - „the loss arising from an unwanted pregnancy 'is not only but also a matter of costs,“, *C van Dam*, *European Tort Law* (2006)
 - jaká osobnostní práva jsou ve hře?
 - v úvahu připadající zásahy do jednotlivých dílčích osobnostních práv člověka, které se liší druhem újmy, za niž je požadována náhrada:
 1. nemajetková újma vzniklá zásahem do práva rodičů na plánování rodiny, neboť nebyli náležitě informováni o stavu plodu;
 2. nemajetková újma způsobená zjištěním skutečného zdravotního stavu dítěte;
 3. nemajetková újma vznikající tím, že rodiče musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a že prožívají strach o jeho rozvoj
- (srov. Winiger, B., Koziol, H., Koch, B. A. and Zimmermann, R. *Essential Cases on Damage*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2011, s. 905–935).

Z rozhodnutí NS

- 26. uplatnění žalob na odčinění nemajetkové újmy způsobené pochybením poskytovatele zdravotních služeb při prenatálním vyšetření, narodí-li se posléze dítě postižené genetickou vadou, k jejímuž zjištění prenatální vyšetření směřovalo (tzv. žaloby typu wrongful birth), je v českém právním řádu přípustné. Předpokladem vzniku tohoto nároku je prokázání pochybení při prenatálním vyšetření, dále vznik nemajetkové újmy, při níž se musí rozlišit, do jakých dílčích osobnostních práv bylo zasaženo, a konečně prokázání existence příčinné souvislosti mezi neoprávněným zásahem do konkrétního dílčího osobnostního práva a nemajetkovou újmou. Vzhledem k tomu, že může jít o zásahy do různých dílčích osobnostních práv, je třeba všechny tři předpoklady splnit ve vztahu ke každému dílčímu osobnostnímu právu.
- 27. Soudy obou stupňů vycházely z výslovně vyjádřeného žádání v žalobě, kde žalobci uvedli, že se domáhají odčinění nemajetkové újmy, kterou jim měla způsobit žalovaná tím, že je zbavila možnosti svobodně rozhodnout o založení rodiny, tedy zda si ponechají dítě zdravé nebo postižené, čímž ztratili možnost plánovat si svou budoucnost. Tím uplatnili nárok na odčinění nemajetkové újmy za zásah do svého práva na sebeurčení ve formě práva na plánování rodiny, jež český právní řád (za splnění zákonných předpokladů) garantuje... .
- Různé nároky?

Výše odškodnění

- Problematika hierarchie hodnot - určení výše odškodnění

Děkuji za pozornost.

Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i.
Kabinet zdravotnického práva a bioetiky